

LİBERAL PERSPEKTİF ANALİZ

SAYI: 31 • EKİM 2025

LİBERTERYEN FEMİNİZM: BİREYSEL ÖZGÜRLÜK VE KADIN HAKLARI ÜZERİNE BİR ANALİZ

Gözde Ergözen Ayaroğlu

FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION For Freedom.

Türkiye

LİBERAL PERSPEKTİF ANALİZ

Sayı: 31 • Ekim 2025

LİBERTERYEN FEMİNİZM: BİREYSEL ÖZGÜRLÜK VE KADIN HAKLARI ÜZERİNE BİR ANALİZ

Gözde Ergözen Ayaroğlu

© Özgürlük Araştırmaları Derneği, 2025

Bu çalışma, Friedrich Naumann Vakfı Türkiye Ofisi (FNF Türkiye) tarafından desteklenmektedir. Bu çalışmadaki görüşler yazara aittir Friedrich Naumann Vakfı Türkiye Ofisi (FNF Türkiye) ve Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin görüşlerini yansıtmaz.

Özgürlük Araştırmaları Derneği

Çankaya Mah., Atatürk Bul., No: 160 D: 10 Çankaya, Ankara

(312) 213 24 00 www.oad.org.tr info@oad.org.tr

[f](https://www.facebook.com/ozgurlukarastirmalari) [ozgurlukarastirmalari](https://www.facebook.com/ozgurlukarastirmalari) [ozgurlukar](https://twitter.com/ozgurlukar)

Gözde Ergözen Ayaroğlu

Gözde Ergözen Ayaroğlu, finans profesyoneli olarak görev yapmakta olup siyaset bilimi ve feminist teoriler alanında akademik çalışmalar yürütmektedir. Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını "Liberteryen Feminizm: Wendy McElroy'un Feminizm Anlayışı  zerine Bir Araştırma" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Çalışma alanları arasında liberal düşünce, özgürlük teorileri ve feminist ideolojiler yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

Özet	5
1. Giriş	6
2. Feminist Tarihçe	6
3. Liberteryen Feminizm	8
3.1. Liberteryenizm	8
3.2. Liberteryen Feminizm	10
3.3. Felsefi ve Kavramsal Temeller	10
3.4. Tarihsel Gelişim	11
3.5. Liberteryen Feminizmin Çağdaş Temsilcileri	12
4. Liberteryen Feminizmde Tartışmalı Alanlar	14
5. Liberteryen Feminizm Eleştirileri	17
6. Sonuç ve Değerlendirme	19
Kaynakça	21

ÖZET

Liberteryen feminizm, kadınların özgürleşmesi sorununa klasik liberalizm ve bireyci anarşizmden miras aldığı bireycilik, öz-sahiplik ve saldırmazlık aksiyomu gibi ilkeler temelinde yaklaşır. Liberteryen feministlere göre kadın hakları, kolektif bir sınıf adına değil, her bir kadının devredilemez bireysel hakları olarak savunulmalıdır. Çalışma, bu ideolojinin kadınlara yönelik baskının temel kaynağını patriyarka gibi yapısal bir sistemde değil, bireylerin haklarını sistematik olarak ihlal eden ve koruyucu yasalarla kadınları edilgenleştiren devlette gördüğünü ortaya koymaktadır. Diğer feminist akımlardan temel farkı, kadınların güçlenmesi için en etkili aracı devlet müdahalelerinde değil, rekabet yoluyla cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldıran ve liyakati teşvik eden serbest piyasada görmesidir. Kürtaj, pornografi ve pozitif ayrımcılık gibi somut tartışma alanlarındaki duruşu incelenerek, liberteryen feminizmin bireysel özgürlük ve ekonomik bağımsızlık kavramlarına getirdiği bu yorumun, feminist teori içindeki özgün ve eleştirel konumu aydınlatılmaktadır.

ABSTRACT

Libertarian feminism approaches the problem of women's emancipation based on principles inherited from classical liberalism and individualist anarchism -namely individualism, self-ownership, and the nonaggression principle. For libertarian feminists, women's rights should be defended not on behalf of a collective class but as the inalienable individual rights of each woman. This study shows that the ideology locates the primary source of oppression against women not in a structural system such as patriarchy, but in the state, which systematically violates individual rights and renders women passive through protective legislation. Its key difference from other feminist currents is the view that the most effective vehicle for women's empowerment is not state intervention but the free market, which reduces gender-based discrimination through competition and promotes merit. By examining its stances on concrete debates such as abortion, pornography and affirmative action, the study clarifies the distinctive and critical place of libertarian feminism within feminist theory as a perspective that foregrounds individual liberty and economic independence.

Feminizm iki temel inanca dayanır: Kadınlar cinsiyetlerinden ötürü dezavantajlıdır ve bu durum değiştirilebilir, hatta değiştirilmelidir.

1. GİRİŞ¹

Feminizm en yalın biçimiyle, cinsiyetler arasında eşitliği savunan ve kadınlara eşit haklar talep eden bir düşünce akımı olarak tanımlanabilir. Ataerkil düzene karşı çıkar, bu düzeni sorgular ve eleştirir, kadınların hem özel hem de kamusal alanda karşılaştıkları sorunları ortadan kaldırmayı hedefler. Günümüzde feminizm çoğunlukla kadın hareketiyle ve kadınların toplumsal konumlarını iyileştirmeye yönelik girişimlerle özdeşleştirilir. Bu bağlamda feminizm iki temel inanca dayanır: Kadınlar cinsiyetlerinden ötürü dezavantajlıdır ve bu durum değiştirilebilir, hatta değiştirilmelidir (Heywood, 2013, s. 235).

Feminist kuram tarihsel süreçte farklı dalga ve akımlar üzerinden gelişmiş, bu sayede çok boyutlu bir karakter kazanmıştır. Farklı toplumsal koşullar altında değişen öncelikler, stratejiler ve kuramsal yaklaşımlar feminizmi dinamik bir düşünce sistemi haline getirmiştir. Tarih boyunca kadınlar mülk edinme, eğitim alma, bazı mesleklerde çalışma veya yönetime katılma gibi haklardan çoğunlukla mahrum bırakılmışlardır. Bu yaygın dışlanma ve eşitsizlik deneyimi, feminist hareketin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Feminizmin filizlenişi özellikle Aydınlanma düşüncesi ve Fransız Devrimi gibi büyük dönüşümlerle bağlantılıdır. Aydınlanma'nın eşitlik ve birey hakları vurgusu, kadınların toplumsal konumlarını sorgulamalarına ve hak taleplerini dile getirmelerine ilham vermiştir.

2. FEMİNİST TARİHÇE

Feminizmin tarihsel gelişimi genellikle dört dalga halinde incelenir. Dalga kavramı farklı dönemlerde yoğunlaşan feminist hareketlerin öncelik ve stratejilerindeki değişimi ifade eder.

Birinci Dalga Feminizm, 19. yüzyıl ortalarından 20. yüzyıl başlarına kadar süren ve kadınların temel yasal ve siyasal haklarını kazanmayı hedefleyen hareketlere işaret eder. Bu dönemin düşünsel temeli Aydınlanma'nın bireysel özgürlük ve eşitlik ilkelerine dayandırılır. Bu dönemin öne çıkan talepleri arasında seçme ve seçilme hakkı, eğitim hakkı, çalışma ve meslek edinme hakkı, mülkiyet ve miras hakkı yer alır. Bu talepler kadınların yalnız-

¹ Bu çalışma için Gözde Ergözen Ayaroğlu tarafından yazılan "Liberteryen Feminizm: Wendy McElroy'un Feminizm Anlayışı Üzerine Bir Araştırma" başlıklı tezden yararlanılmıştır.

ca özel yaşamda değil, kamusal yaşamda da eşit vatandaşlar olarak varlık gösterebilmelerini hedeflemiştir.

Birinci dalganın kazanımlarına rağmen, 1950'ler ve 1960'larda kadınlar hâlâ toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel normlar nedeniyle özel ve kamusal alanlarda eşitsizlikler yaşamaya devam etmiştir. İkinci Dalga Feminizm, 1960'ların sonlarından 1980'lerin sonuna kadar süren bir dönemdir. Bu dönem, kadınların özel alanlarındaki sorunlara -evlilik, annelik, aile içi roller, cinsellik- dikkat çekmiş ve toplumsal-kültürel alanda köklü değişimler talep etmiştir. Feministler bu dönemde yalnızca hukuki eşitlik için değil sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşüm için mücadele etmişlerdir.

İkinci dalga bağlamında kamusal-özel ayrımı önemli bir ideolojik tartışma konusu olmuştur. Liberal feministler bu ayrımı koruyarak kadınların erkeklerle eşit vatandaşlar olarak kamusal yaşama katılmalarını savunmuş, hukuki reformların eşitlik için yeterli olduğunu belirtmişlerdir (Özbey & Bardakçı, 2019, s. 1795). Buna karşılık radikal feministler bu ayrımın ataerkil sistemin bir aracı olduğunu savunmuş ve "kişisel olan politiktir" şiarıyla özel alanı da politik baskının merkezi olarak değerlendirmişlerdir (Güneş, 2017, s. 251). Böylece aile, evlilik, annelik ve ev içi emek sorgulanmış, özel alanın da kamusal alan kadar politik olduğu vurgulanmıştır. Bu farklı bakış açıları, ikinci dalga feminizmin içinde liberal feminizmin reformist çizgisi ile radikal feminizmin yapısal dönüşüm talebi arasında ayrışmaya yol açmıştır.

Üçüncü dalga feminizm, 1990'lı yıllardan itibaren kimlik politikaları ve cinsiyet dışındaki farklılıkları merkeze alarak ilk iki dalgadan ayrışır. Bu dönemin teorik dönüşümünde kesişimsellik (intersectionality) kavramı öne çıkar. Kimberlé Crenshaw (1991) tarafından geliştirilen bu kavram, farklı baskı biçimlerinin nasıl iç içe geçerek deneyimlendiğini ortaya koyar. Örneğin siyah kadınlar, yalnızca kadın oldukları için değil, aynı zamanda siyah oldukları için de ayrımcılığa maruz kalırlar, bu iki eksen ayrı ayrı incelenerek tam olarak anlaşılamaz. Üçüncü dalga feminizm, bu nedenle kadınların homojen bir kategori olarak ele alınamayacağını, sınıf, ırk, etnisite ve cinsel yönelim gibi çoklu kimliklerin analize dâhil edilmesi gerektiğini savunur. Böylece feminizm siyah kadınların, işçi sınıfı kadınlarının ve LGBTQ+ kadınların deneyimlerini de kapsayacak biçimde genişlemiştir.

Dördüncü dalga, 2010'lardan itibaren ortaya çıkmış ve dijital teknolojilerin feminist harekete entegre edilmesiyle karakterize edilmiştir. Sosyal medya ve internet aracılığıyla feminizm yeni bir aktivizm boyutu kazanmıştır. Bu

Birinci Dalga Feminizm, kadınların temel yasal ve siyasal haklarını kazanmayı hedefleyen hareketlere işaret eder.

Bireysel özgürlüğü en temel siyasi değer olarak kabul eden bir düşünce akımıdır. Liberteryenler, her bireyin, başkalarının eşit haklarını ihlal etmediği sürece, yaşamını istediği gibi sürdürme hakkına sahip olduğunu savunur. Özgür bir toplumda ilişkiler karşılıklı rıza, hoşgörü ve saygı temelinde kurulmalıdır.

dalga, önceki feminist değerlerin çağın araçlarıyla yeniden canlandırılması olarak da görülebilir (Munro, 2013). Özellikle #MeToo hareketi, cinsel taciz ve saldırı deneyimlerinin görünür hale gelmesini sağlamıştır. Dördüncü dalga feminizmde kadınlar küresel ölçekte dayanışma ağları kurmuş, dijital platformlar sayesinde hızlı örgütlenme imkânı bulmuşlardır. Böylece yerel bir sorun kısa sürede küresel destek görmüş, farklı ülkelerden kadınlar ortak sorunlar etrafında birleşebilmiştir.

3. LİBERTERYEN FEMİNİZM

3.1. Liberteryenizm

Liberteryenizm feminizmi anlayabilmek için elbette önce liberteryenizmin ne olduğuna da kısaca değinmek yerinde olur. Liberteryenizm, siyaset felsefesinde bireysel özgürlüğü en temel siyasi değer olarak kabul eden bir düşünce akımıdır. Liberteryenler, her bireyin, başkalarının eşit haklarını ihlal etmediği sürece, yaşamını istediği gibi sürdürme hakkına sahip olduğunu savunur. Özgür bir toplumda ilişkiler karşılıklı rıza, hoşgörü ve saygı temelinde kurulmalıdır (Brennan, 2015, s. 25). Bireyin özgür olması, kendisi ve meşru mülkleri üzerinde dış müdahale olmaksızın tasarrufta bulunabilmesi anlamına gelir (Mack, 2023, s. 1).

Liberteryenizm, katı biçimiyle, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında klasik liberalizmin radikalleşmiş bir versiyonu olarak doğmuştur. Liberteryenler özgürlüğü ahlâki bir mutlak değer olarak yüceltmişlerdir (Zwolinski & Tomasi, 2023, s. 14). Locke, *Two Treatises of Government* (1689) adlı eserinde, her insanın kendi kişiliği üzerinde bir mülkiyet hakkına sahip olduğunu, bu hakkın yalnızca o kişiye ait bulunduğunu ifade ederek öz-sahiplik kavramının altını çizer (Barry, 1987, s. 102) ki öz-sahiplik liberteryen feminizmin de yaslandığı en temel ilkedir. Kökleri John Locke'a uzanan doğal haklar geleneğinin en tutarlı temsilcisi olduğu iddiasında olan ve bireylerin kişisel özgürlük ve mülkiyet haklarını dokunulmaz kabul eden liberteryenizmin 20. yüzyıldaki en önemli isimleri Murray Rothbard, Robert Nozick ve Ayn Rand'dır (Tarhan&Yaman, 2021, s. 109).

Liberteryenizm, bireyi toplumsal veya kolektif amaçların bir aracı haline getiren yaklaşımları reddeder. Devlet dâhil hiçbir otorite bireyin meşru haklarını ihlal edemez. Birey, kendi eylemlerini belirleme özgürlüğüne ve başkalarının baskısından korunma hakkına sahiptir (Kırlı, 2015, s. 30). Bu

nedenle özgürlük, liberteryenizmde yalnızca arzu edilen bir ideal değil, adaletin merkezinde yer alan bir koşuldur (Brennan, 2015, s. 70).

Liberteryenizm liberalizm ailesinin bir parçası olsa da, devletin rolünü klasik liberalizme göre daha dar tanımlar. Stanford Felsefe Ansiklopedisi'ne göre liberteryenizm, özellikle dağıtıcı adalet tartışmalarında en tartışmalı yaklaşımlardan biridir (Van der Vossen & Christmas, 2024). Liberteryenler, özel mülkiyet hakları, sözleşme özgürlüğü ve gönüllü işbirliğine dayalı serbest piyasa sistemini savunurlar. Modern devletlerin serveti yeniden dağıtma çabalarını ve ekonomik düzenlemelerini bireysel hakları ihlal eden haksız müdahaleler olarak görürler.

Liberteryen siyaset felsefesi, bireyin doğası ve haklarına dair belirli felsefi öncüllere dayanır. Bu öncüllerin başlıcaları öz-sahiplik (kişinin kendine mülkiyeti), saldırmazlık ilkesi (başkalarına zarar verecek şekilde zor kullanılmasının gayri meşruluğu) ve bu ikisinin sonucunda türeyen minimal devlet anlayışıdır. Liberteryen düşüncede öz-sahiplik kavramı her bireyin kendi bedeni, hayatı ve emeği üzerinde mutlak mülkiyet hakkına sahip olduğunu ifade eder. Öz-sahiplik, bireyin kendisi dışında hiçbir otoritenin onun yaşamına, bedensel bütünlüğüne veya kazancına el koyamayacağını belirtir. Bu ilkenin bir sonucu olarak liberteryen teori, bireyin rızası olmadan onu herhangi bir toplumsal amaç uğruna feda etmeyi kesin bir dille reddeder. Gönüllülük ve saldırmazlık ilkesi, öz-sahiplikten türeyen temel bir ahlâki kural olarak, hiç kimsenin bir başkasının meşru haklarını ihlâl edecek şekilde zor kullanma hakkı olmadığını bireyler arası ilişkilerin karşılıklı rıza ve gönüllülük esasına göre tesis edilmesi gereğini ifade eder. Bu ilkeye göre, bireyler başkalarının haklarına zarar vermedikleri sürece, yaşamlarını istedikleri gibi sürdürme özgürlüğüne sahiptir. Zorlama ve şiddet ancak başkalarının haklarını savunmak amacıyla kullanıldığında meşru kabul edilir (Block, 2021, s. 210).

Klasik liberalizmde olduğu gibi liberteryenizmin anlaşılmasında da negatif ve pozitif özgürlük kavramları önem taşır. Negatif özgürlük, bireyin eylem alanının başkalarının müdahalesi olmadan ne kadar geniş olduğuna odaklanır. Bu anlayışta özgürlük, dışsal kısıtlamaların yokluğuyla ölçülürken pozitif özgürlük kendi kendini yönetme kapasitesini, yani bireyin kendi iradesini gerçekleştirebilme gücünü vurgular (Berlin, 2007, s. 62, 68). Liberteryenler pozitif özgürlüğün yol açtığı pozitif haklar kavramının, bireyin başkalarını zorunlu yardıma mecbur kılmasını meşrulaştırdığı, bu nedenle de bir hak olarak savunulamayacağı görüşündedir.

Öz-sahiplik, bireyin kendisi dışında hiçbir otoritenin onun yaşamına, bedensel bütünlüğüne veya kazancına el koyamayacağını belirtir. Bu ilkenin bir sonucu olarak liberteryen teori, bireyin rızası olmadan onu herhangi bir toplumsal amaç uğruna feda etmeyi kesin bir dille reddeder.

Liberteryen feminizm, kadınların özgürleşmesini bireysel haklar ve devlet müdahalesine karşı çıkış temelinde ele alır.

3.2. Liberteryen Feminizm

Liberteryen feminizm, feminist idealler ile liberteryen siyasal felsefenin kesişiminde yer alır. Kadınların özgürleşmesini bireysel haklar ve devlet müdahalesine karşı çıkış temelinde ele alır. Bireyci feminizm olarak da bilinen bu yaklaşım, öz-sahiplik, özerklik ve gönüllülük ilkelerini öne çıkarır. Devletin toplumsal ve ekonomik yaşama müdahalesine kuşkuyla yaklaşır. Kadın ve erkeğin eşit ahlaki statüye ve haklara sahip olduğunu kabul eder, ancak eşitliğin devlet eliyle değil, bireylerin zorlamadan arınmış tercihleriyle sağlanabileceğini savunur.

Liberteryen feministlere göre kadınların özgürleşmesi devletin koruyucu veya düzenleyici rolüyle değil, bireysel hakların (özellikle negatif özgürlüklerin) güvence altına alınması ve devletin yetkisinin sınırlandırılmasıyla mümkündür (Presley, 2015). Bu bakımdan klasik-liberal feminizmle aynı kökleri paylaşır (Baehr, 2020), ancak pozitif hak taleplerini reddetmesi ve devlet müdahalesine karşı daha net bir duruş sergilemesiyle ayrışır (Van der Vossen & Christmas, 2024).

3.3. Felsefi ve Kavramsal Temeller

Liberteryen feminizm, klasik liberalizm ve liberteryen düşünceye dayanarak bu ilkeleri kadın hakları mücadelesine uyarlar. Özgürlüğü, zorlayıcı müdahaleden muafiyet (negatif özgürlük) olarak tanımlar. Temel ilkeleri şunlardır:

- ◆ **Bireycilik ve öz-sahiplik:** Her birey cinsiyetinden bağımsız olarak yaşamı, bedeni ve mülkü üzerinde devredilemez haklara sahiptir (Taylor, 1992, s. 11). Kadınların kendi hayatlarını belirleme ve bedenlerini kontrol etme hakkı hiçbir otorite tarafından sınırlandırılmaz (Presley, 2015).
- ◆ **Negatif özgürlük:** Özgürlük, öncelikle başkalarının zorlayıcı müdahalesinden korunma anlamına gelir. Pozitif haklar ise vergilendirme gibi yollarla başkalarının özgürlüğünü ihlal ettiği için reddedilir (Presley, 2015; Hirschmann, 2002).
- ◆ **Devlet karşıtlığı:** Devlet gücüne karşı derin bir şüphecilikle yaklaşan bu akım, devletin tarihsel olarak kadınları koruma bahanesiyle nasıl kısıtladığını ve paternalist politikalarla özerkliklerini nasıl ihlal ettiğini vurgular (LaFollette, 1926/1972; Presley & Kinsky, 1991, s. 79). Devlet, bireysel özgürlükleri ihlal eden en güçlü otoritedir olarak görülür.

- ◆ **Özel mülkiyet ve piyasa:** Ekonomik özgürlük, kadınların bağımsızlığının anahtarıdır. Özel mülkiyetin korunması ve serbest piyasa koşulları, kadınların girişimci olmalarını ve ekonomik olarak güçlenmelerini sağlar (Conway, 2000, ss. 27-28). Ayrımcı davranışların rekabet yoluyla cezalandırılacağı savunulur (Rugy, 2019).
- ◆ **Gönüllülük ve saldırmazlık ilkesi:** İnsan ilişkilerinde zorlama değil, gönüllülük ve rıza esas alınmalıdır. Toplumsal değişim baskıcı yasalarla değil, gönüllü yöntemlerle sağlanmalıdır (Taylor, 1992, s. 241). Devletin kotalar ya da sansür gibi zorlayıcı uygulamaları reddedilir (Presley, 2015). Sorunların çözümünde eğitim, ikna ve gönüllü dayanışma tercih edilmelidir (Brown, 2015).

Liberteryen feminizmin kökleri, klasik liberalizm ve bireyci anarşist geleneklere dayanır.

Bu ilkeler bütünü, liberteryen feminizmin kadın özgürlüğünü devlet müdahalesinden bağımsız, bireysel haklar ve gönüllü ilişkiler temelinde arayan pozisyonunu oluşturur.

3.4. Tarihsel Gelişim

Liberteryen feminizmin kökleri, klasik liberalizm ve bireyci anarşist geleneklere dayanır. Erken örnekler 18. ve 19. yüzyılda ilk dalga feminizm içinde görülür. Wollstonecraft'ın kadınların eğitim ve vatandaşlık haklarını savunması, bireysel özerklik fikrine katkı yapmıştır (Hamowy, 2008, s. 545). ABD'de Judith Sargent Murray entelektüel eşitliği savunmuş, cinsiyet rolleri ile siyasal ekonomi arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir (Becchio, 2019, s. 56). 19. yüzyıl Amerika'sında kölelik karşıtı hareketleri ve Quaker (Dostlar) topluluğundan² çıkan kadın aktivistlerin de özgür kadın idealine hatırı sayılır katkıları olmuştur. Bu yüzyılda liberteryen feminist fikirleri besleyen bir başka damar da anarşist çizgideki aktivistlerdir. Mesela Voltairine de Cleyre, kadınların özgürleşmesinin devlet ve geleneksel kurumlara bağlı olmadan gerçekleşmesi gerektiğini savunmuştur (de Cleyre, 1910, akt. Presley&Sartwell, 2005; Marsh, 1981, s. 132). Ezra Heywood, Angela Heywood ve Moses Harman, cinsel özgürlük, doğum kontrolü ve evlilik eleştirileriyle tanınmışlardır (McElroy, 1991). Britanya'da da oy hakkı, çalış-

² Quakerlar ya da Dostlar Dini Topluluğu (Religious Society of Friends), 17. yüzyıl İngiltere'sinde ortaya çıkan, her bireyin içinde Tanrı'nın bir ışığı olduğuna inanan Hristiyan kökenli bir harekettir. Ruhban sınıfını, ayinsel ritüelleri ve kilise hiyerarşisini reddederek sade yaşam, vicdani özgürlük ve toplumsal adalet ilkelerine dayanırlar. Tarih boyunca kölelik karşıtlığı, kadın hakları, barış savunuculuğu ve cezaevi reformu gibi alanlarda etkin bir rol oynamışlardır (Wikipedia, 2024).

1960'lar ve 1970'lerde ikinci dalga feminizm içinde devletçi eğilimlere tepki olarak liberteryen feministler yeniden örgütlenmiştir.

ma hakkı ve Bulaşıcı Hastalıklar Yasası'na karşı çıkan liberteryen eğilimli feministler vardı (Davies, 1987).

Yirminci yüzyıl başlarında Suzanne LaFollette, *Concerning Women* (1926) adlı eseriyle devlet paternalizmini eleştirmiştir. Kadınları korumak için çıkarılan özel iş yasalarının onların fırsatlarını kısıtladığını ve eşitlik ilkesine aykırı olduğunu savunmuştur.

1960'lar ve 1970'lerde ikinci dalga feminizm içinde devletçi eğilimlere tepki olarak liberteryen feministler yeniden örgütlenmiştir (Taylor, 1992). 1973'te Tonie Nathan ve Sharon Presley tarafından kurulan *Association of Libertarian Feminists (ALF)* feminist hedeflere bireysel özgürlük ve gönüllülük yoluyla ulaşılması gerektiğini savunmuştur (Presley, 2015). 1990'lardan itibaren Joan Kennedy Taylor, Sharon Presley, Christina Hoff Sommers, Camille Paglia, Cathy Reizenwitz, Elizabeth Nolan Brown, Cathy Young ve Mikayla Novak gibi isimler liberteryen feminizmin çağdaş temsilcileri olmuştur. Wendy McElroy'un düşünceleri ise bu geleneğin deyim yerindeyse merkezinde yer almaktadır.

3.5. Liberteryen Feminizmin Çağdaş Temsilcileri

Joan Kennedy Taylor, bireyci feminizmin modern dönemdeki en önemli savunucularındandır. Gençlik yıllarında Ayn Rand'ın eserlerinden etkilenmiş, ilerleyen süreçte Manhattan Institute, Foundation for Economic Education (FEE) ve Cato Institute gibi düşünce kuruluşlarıyla ilişki kurmuştur (The Atlas Society, 2010). Taylor, *Reclaiming the Mainstream: Individualist Feminism Rediscovered* (1992) adlı kitabında, feminizmin tarihsel olarak bireyci kökenlere sahip olduğunu ancak zamanla kolektivist yönelimlerin söyleme egemen olduğunu ileri sürmüştür (Taylor, 1992, ss. 9–10). Ona göre gerçek eşitlik, kadınların bireysel haklarını serbestçe kullanabilmelerinden geçmektedir. Eğitim ve kariyer alanında kadınların, devletin kota ve teşviklerinden bağımsız, kendi iradeleriyle seçim yapabilmeleri gerektiğini savunmuştur (Taylor, 1992, ss. 143–163).

Sharon Presley de Taylor gibi gençliğinde Ayn Rand'dan etkilenmiş, daha sonra bireyci feminizmin ve liberteryen hareketin önde gelen figürlerinden biri haline gelmiştir (LPedia, 2022). Presley özellikle Voltairine de Cleyre üzerine yaptığı çalışmalarla tanınır (Presley, 2015). Kadınların özerkliklerini devlet müdahalelerinden bağımsız korumaları gerektiğini savunmuş, McElroy ile uzun yıllar aynı çizgide bulunmuş ancak daha sonra kişisel ve entelektüel nedenlerle ondan ayrılmıştır (Presley, 2016).

Christina Hoff Sommers, devlet destekli feminist politikaların kadınları pasif kıldığını ve gerçek özgürleşmenin bireysel yeteneklerin ve hukuki eşitliğin ön planda tutulmasıyla mümkün olduğunu ileri sürer (Sommers, 1994; 2008). Hakkaniyet feminizmi adını verdiği yaklaşımıyla liberteryen gelenek içinde yer alır. Presley, Sommers'in *Freedom Feminism* kitabını eski muhafazakâr kalıpların yeniden paketlenmiş hali olarak eleştirir de (Presley, 2013), devlet müdahalelerine yönelik kuşkucu yaklaşımı onu özgürlükçü düşünceye yakınlaştırır.

Camille Paglia, bireysel özgürlüğe ve kültürel eleştiriye verdiği önemle öne çıkar. Feminist hareketin mağduriyet merkezli söylemlerini sorgular (Paglia, 2018a, 16:43). Ona göre modern feminizm erkekliği küçümseyerek toplumsal kutuplaşmayı artırmaktadır. Paglia, kapitalizmi kadınların yaratıcılıklarını ve özerkliklerini geliştirebilecekleri bir zemin olarak görür (Paglia, 1994; 2014; 2018b). Ayrıca anti-pornografi yaklaşımlara karşı çıkar ve cinselliğin doğa ile kültürden koparılamayacağını savunur.

Cathy Reisenwitz, "istekli rıza" (enthusiastic consent) kavramını merkeze alan seks-pozitif bir çizgi izler. Devletin pornografi ve seks işçiliğine yönelik yasaklarını eleştirir, bunların kadınların özgürlüğünü sınırladığını belirtir (Reisenwitz, 2013a; 2022). Cinsiyet rollerinin özgürlüğü daralttığını, korumacı politikaların kadınların ve erkeklerin seçimlerini kısıtladığını vurgular (Reisenwitz, 2013b).

Cathy Young, bireyci-liberteryen eşitlik anlayışını savunur. *Ceasefire!* (1999) kitabında kadın-erkek ilişkilerinde karşılıklı yerine karşılıklı anlayışı öne çıkarır. Masumiyet karinesine zarar veren uygulamaları özgürlük ihlali sayar (Young, 2020). Feminist söylemin erkeklerin yaşadığı sorunlara da duyarlı olması gerektiğini savunur (Weiss & Young, 1996).

Mikayla Novak, kadınların özgürleşmesinde devlet politikaları yerine piyasa ve sivil toplum mekanizmalarının önemini vurgular (Novak, 2015a). Liberteryen feminizmi "bifokal mercek" olarak tanımlar; hem devletin baskısını hem de patriyarkal normları aynı anda ele almayı savunur (Novak, 2015b; 2015c).

Reason dergisinde editörlük yapan Elizabeth Nolan Brown, Feminists for Liberty'nin kurucularındandır. Kadınların özgürleşmesini devlet müdahalesinden bağımsız olarak ele alır ve bireysel hakların altını çizer. Ona göre eşit sonuç arayışları uzun vadede kadınların çıkarlarına zarar verebilir (Brown, 2019; 2020).

Yaptığı çalışmalar ve liberteryen felsefeyi en tutarlı bir şekilde savunmasıyla öne çıkan isim Wendy McElroy'dur. Onun "bireyci feminizm" (ifeminizm) olarak da adlandırdığı liberteryen feminizm, öz-sahiplik, gönüllülük, eşitlik, rıza ve devlet karşıtlığı ilkeleri üzerine kuruludur.

Bütün bu kadınlar arasında yaptığı çalışmalar ve liberteryen felsefeyi en tutarlı bir şekilde savunmasıyla öne çıkan isim Wendy McElroy'dur. Onun "bireyci feminizm" (ifeminizm) olarak da adlandırdığı liberteryen feminizm, öz-sahiplik, gönüllülük, eşitlik, rıza ve devlet karşıtlığı ilkeleri üzerine kuruludur. "Bu derinin altındaki her şey bana aittir" aittir derken atıf yaptığı öz sahiplik ilkesi, yani kadınların bedenleri üzerindeki söz hakkı yalnızca kendilerine ait olduğu fikri McElroy'un felsefesinin temelini oluşturur (McElroy, 2012, s. 9). Nitekim kürtaj hakkı bu ilkenin doğrudan yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır ve Mc Elroy pornografi yasağı ile kürtaj yasağını aynı ilkesel eksiklik içinde değerlendirir (McElroy, 2008b). Ona göre toplumsal ilişkiler serbest sözleşme ve rızaya dayanmalıdır. Ahlaken tartışmalı görülen davranışlar bile zorla dayatılmadığı sürece yasaklanmalıdır (McElroy, 1991). Devlet, kadınların özerkliklerini koruma iddiasıyla zayıflatır. Toplumsal değişimler eğitim, ikna, protesto ve boykot gibi sivil yöntemlerle sağlanmalıdır (McElroy, 2012, s. 117). McElroy için devlet, patriyarkal vesayeti yeniden üreten bir kurumdur. Onun bireyci feminizmi, özgürlüğü yalnızca devlet karşıtlığıyla sınırlı görmeyip yapısal eşitsizliklere de duyarlı bir çerçeveye sunar.

4. LİBERTERYEN FEMİNİZMDE TARTIŞMALI ALANLAR

Liberteryen feminizme göre devlet, kadınların özgürleşmesinde çözüm değil, çoğu zaman sorunun kaynağıdır. Devlet doğası gereği zorlayıcı bir otorite olarak tanımlanır. Devlet bireylerin özerklik alanını daraltır ve kadınların özgürlüklerini paternalist politikalar aracılığıyla sınırlar. Kadın sorunlarının çözümünü devlet aracılığıyla aramak, patriyarkal bir kurumun aracılığına başvurmak anlamına gelir. Bu ise bir tahakküm biçimini başka bir tahakküm biçimiyle değiştirmekten ibarettir (McElroy, 2008b).

Devletin kadınları koruma iddiasıyla çıkardığı yasaların çoğu, kadınların özerkliklerini zayıflatır. Koruyucu iş yasaları, belirli mesleklerde kadınlara yönelik kısıtlamalar ya da pornografi sansürü, bu paternalist uygulamaların örnekleridir. Mesela McElroy, Comstock Yasası gibi belirsiz müstehcenlik tanımlarının kadınların üreme ve cinsellik haklarını doğrudan hedef aldığını savunur (2012, s. 90). Bu yasalar kadınları korumak yerine onların ifade ve beden özgürlüklerini kısıtlamıştır.

Liberteryen feminizmde toplumsal değişim devletten değil, gönüllülük esasına dayalı ilişkilerden ve sivil toplumdan beklenir. Ahlaki normlar baskıcı yasalarla değil, eğitim, ikna, protesto ve boykot gibi yöntemlerle

yaygınlaştırılmalıdır. Toplumsal sorunların çözümünde gönüllülük esastır. Aile içi şiddet veya işyerinde ayrımcılık gibi konularda devlet müdahalesi yerine toplumsal farkındalık ve gönüllü destek mekanizmaları öne çıkar (Brown, 2015).

1980'ler ve 90'larda ikinci dalga radikal feministler -özellikle MacKinnon, Dworkin ve Brownmiller- pornografinin kadına karşı şiddetin bir biçimi olduğunu, kadınların toplumsal eşitsizliğini pekiştirdiğini savunmuş ve bu nedenle yasaklanması ya da en azından sıkı biçimde denetlenmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. MacKinnon ve Dworkin, 1983'te Minneapolis'te pornografiyi kadınlara karşı bir medeni hak ihlali olarak tanımlayan bir yasa tasarısı hazırlayarak hukuki mücadele yürütmüşlerdir (MacKinnon, 1987, s. 163). Onların yaklaşımı, pornografi endüstrisinde çalışan kadınların patriyarkal koşullar nedeniyle gerçek rıza veremeyecekleri varsayımına dayanıyordu (MacKinnon, 1987, s. 183). Radikal feministler, heteroseksüel pornografiyi kadınların nesneleştirilmesi ve aşağılanması olarak tanımlamış (MacKinnon, 1987, s. 150) ve bu görüşler daha sonra "Pornografi teoridir, tecavüz pratiktir" sloganıyla özetlenmiştir (Brownmiller, 1975; ayrıca bkz. Dworkin, 1981). Bu çerçevede pornografi, ifade özgürlüğü değil, doğrudan şiddet ve tahakküm meselesi olarak görülmüştür.

McElroy (2008a) ise bu teze sert biçimde karşı çıkar. Ona göre pornografi karşıtlığı, kadınların cinsel özerkliğini zedelemekte, ifade özgürlüğünü daraltmakta ve ironik biçimde muhafazakârlarla aynı çizgiye düşmektedir. McElroy üç temel sorun tespit eder: (1) feminizm ifade özgürlüğünü savunan konumunu yitirmektedir; (2) kadınların "uygunsuz" görülen cinsel tercihleri yeni hedef haline gelmektedir; (3) "kadının bedeni, kadının hakkı" ilkesi pornografi yasağıyla çelişmektedir. McElroy'a göre kendi isteğiyle sözleşme imzalamış ve ücretini almış kadınların dahi patriyarka nedeniyle geçerli rıza veremeyecekleri fikri kadınları özne değil, edilgen kurban konumuna indirger. Pornografi tartışmasında onun tezi açıktır: Kadınların cinsel ifade özgürlüğü eksiksiz tanınmalı, pornografi ya da seks işçiliği kadınların iradeleriyle yapılabilecek tercihler olarak kabul edilmelidir. "Banning Pornography Harms Women" başlıklı makalesinde, pornografiyi kadınların sivil haklarına saldırı sayan tanımın hem teorik hem de pratik açıdan zararlı olduğunu örneklerle tartışır. Ona göre asıl tehlike pornografi serbestken değil, yasaklandığında ortaya çıkar. Yasak, sektörü yeraltına iter, çalışanları korumasız bırakır ve organize suç gruplarına açık hale getirir. McElroy bu noktada kürtaj yasağıyla paralellik kurar, yasaklar kadınları daha fazla riske

Liberteryen feminizmde toplumsal değişim devletten değil, gönüllülük esasına dayalı ilişkilerden ve sivil toplumdan beklenir.

Çerçeveden bakıldığında kadının rızası olmadan bedeninin kullanılmaya zorlanması, öz-sahiplik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle kürtaj karşıtı yasalar zorunlu annelik dayatması olarak görülür.

maruz bırakır. Pornografinin özünde kadınlara zarar verdiği iddiasını reddeden McElroy, bazı kadınlar için bunun ekonomik kazanç, cinsel keşif ve toplumsal ikiyüzlülüğe karşı meydan okuma aracı olabileceğini savunur.

Cinsel taciz kavramı ilk kez 1975'te Cornell Üniversitesi'nde Carmita Wood'un yaşadığı olayın ardından düzenlenen Ithaca Konferansı'nda ortaya çıkmıştır. Burada kavram, işyerinde kadınların istihdamını ve performansını olumsuz etkileyen her türlü cinsel ilgi olarak tanımlanmıştır (örn. küçültücü tavırlar, fiziksel temas, ima ve teklifler). Başlangıçta yalnızca kadınlara odaklanan bu tanım, 1964 Civil Rights Act kapsamına doğrudan dâhil edilmemiştir. Taylor, medeni haklar yasasının bu şekilde kullanılmasının aslında yasa koyucuların amacı olmadığını, çünkü böylesine geniş bir yorumun federal düzeyde hemen her cinsel davranışın dava konusu edilmesine yol açabileceğini belirtir (Taylor, 1999, s. 32, 34). McElroy'a göre (2008a) ise cinsel taciz kavramı, saldırı suçlarının kapsadığı istenmeyen fiziksel temasları değil, esasen iletişim sorunlarını işaret etmektedir. Ona göre mevcut yasalar zaten fiziksel saldırılara karşı yeterlidir; yapılması gereken, bu yasaları sıkı biçimde uygulamaktır. Taylor da benzer biçimde, erkek egemen işyeri kültüründeki davranışların çoğunun kişisel saldırı kastı taşımadığını ve çözümün doğrudan iletişim olduğunu vurgular. *Sexual Harassment: A Non-Adversarial Approach* adlı çalışmasında, kadınların sınırlarını açıkça ifade etmelerinin hem kendi zararlarını önleyeceğini hem de işverenin yasal risklerini azaltacağını savunur (Taylor, 1999, s. 73–75, 141).

“Tecavüz kültürü” söylemi de özellikle McElroy tarafından oldukça eleştiri almış bir dönem feminist çevrelerde hayli tartışmaya sebep olmuş konulardan biridir. Kendisi de bir tecavüz mağduru olan McElroy tecavüzün çok ciddi bir suç olduğunu, ancak bunun bir erkeğin bir kadına karşı işlediği bireysel bir suç olduğunu, bütün erkeklerin bütün kadınlara karşı her zaman giriştikleri bir eylem olarak görülmemesi gerektiğini söyleyerek, en azından Kuzey Amerika'da bir tecavüz kültüründen bahsetmenin doğru olmayacağını, kavramın istatistiksel temelden çok ideolojik bir çerçeveye abartıldığını savunur. Bu söylem, kadın ve erkek mağdurlara fayda yerine zarar vermekte, toplumsal panik yaratmaktadır (McElroy, 2016).

Şüphesiz kürtaj konusu tüm dünyada en tartışmalı konulardan biridir. Özgürlükçü çerçeveden bakıldığında kadının rızası olmadan bedeninin kullanılmaya zorlanması, öz-sahiplik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle kürtaj karşıtı yasalar zorunlu annelik dayatması olarak görülür (McElroy, 1991a, s. 150-151). Bununla birlikte, devlet destekli kürtaj meşru görülmez, çünkü kamu

hizmetleri vergiyle finanse edilir ve kürtaj karşıtlarının vergileriyle bu hizmetin karşılanması ahlaki olarak sorunludur.

Son olarak pozitif ayrımcılık liberteryen feminist çizgide kadınları korumayı hedeflerken onlara gerçekte zarar veren bir sonuca götüren yanlış uygulamalardır. Bu politikalar, cinsiyetler arası ücret farkını kapatmada veya kadınların üst düzey pozisyonlarda yer almasını sağlamada etkili olmamış, aksine serbest piyasayı gereksiz biçimde kısıtlayarak kadınlara zarar vermiştir (McElroy, 2002, s. 188; 2012, ss. x–xi). Kadınların ilerlemesindeki esas engellerin geçmişteki yasal kısıtlamalar ve önyargılar olduğunu, bunlar kalktığında piyasanın kadınların konumunu doğal olarak iyileştireceğini savunur (McElroy, 2002, s. 181). Liberteryen perspektifte cinsiyet eşitliği en iyi herkese eşit haklar ve özgürlükler anlayışıyla güvence altına alınabilir (Boaz, 2015).

Pozitif ayrımcılık liberteryen feminist çizgide kadınları korumayı hedeflerken onlara gerçekte zarar veren bir sonuca götüren yanlış uygulamalardır.

5. LİBERTERYEN FEMİNİZM ELEŞTİRİLERİ

Liberteryen feminizm, feminist düşünce içinde özgün bir konumda yer almakla birlikte çeşitli eleştirilere de maruz kalmıştır. Bu eleştiriler üç temel başlık altında toplanabilir: Devlet karşıtlığının aşırılığı, patriyarka kavramının ikincilleştirilmesi ve piyasa mekanizmalarına duyulan güven.

Bazı feminist düşünürler, liberteryen feminizmin devlet karşıtlığını aşırı bulur. Onlara göre toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi için devletin düzenleyici rolü zorunludur. Cinsiyetler arası ücret eşitsizliği ya da işyerinde ayrımcılık gibi sorunların yalnızca piyasa dinamiklerine bırakılması gerçekçi değildir (Hurley, 2001). Bu nedenle genellikle kolektivist feministler, devletin pozitif müdahalelerinin kadınların eşitliği için gerekli olduğunu savunurlar. Daha özgürlükçü perspektiften de benzer eleştiriler yapılmıştır. McElroy devleti baskının temel kaynağı olarak tanımlarken, Charles W. Johnson ve Roderick T. Long (2005), bireyin yalnızca devlete değil, toplumsal normlara, kültürel kalıplara ve ekonomik bağımlılıklara karşı da korunması gerektiğini vurgular. Onlara göre kadınların özgürleşmesi için devlet karşıtlığı yeterli değildir, patriyarkal normlar ve yapısal eşitsizlikler de eleştirilmelidir.

Radikal feministler, kadınların baskılanmasının temelinde patriyarkanın bulunduğunu ve devletin yalnızca bu baskının bir aracı olduğunu ileri sürerler. Bu açıdan liberteryen feminizmin devlet odaklı açıklamaları yetersiz görülür. Johnson ve Long'un yaklaşımı, bu eleştiriye karşılamak için liberteryen

Kadınların özgürleşmesi için devlet karşıtlığı yeterli değildir, patriyarkal normlar ve yapısal eşitsizlikler de eleştirilmelidir.

feminizmin kapsamını genişletmeye çalışsa da, McElroy'un yazılarında bi-zatihi devlet patriyarkanın temsilcisidir.

Marksist ve sosyalist feministler, kapitalizmin kadınların ezilmesinde temel rol oynadığını savunurlar. Liberteryen feministlerin serbest piyasayı kadınların özgürleşmesinin bir aracı olarak görmesi, bu çevrelerce eleştirilir (Taylor, 1992, s. 127). Onlara göre piyasa, cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üreten bir mekanizma olabilir. Buna karşılık liberteryen feministler, ayrımcı uygulamaların piyasa içinde maliyetli hale geleceğini ve rekabet yoluyla cezalandırılacağını ileri sürerler (Rugy, 2019).

Diğer yandan liberteryen çevrelerden de eleştiriler gelmektedir. Bazı liberteryenler feminizmi bireycilik ilkesiyle çelişen bir tür kimlik siyaseti veya kolektivizm olarak görme eğilimindedir (Levin, 1987). Onlara göre liberteryenizm zaten tüm bireyler için cinsiyetten bağımsız olarak eşit hak ve özgürlükleri savunduğundan cinsiyet temelinde ayrı bir feminizm vurgusuna gerek yoktur. Feminizmin, kadınları özel bir kategori olarak ele alarak bireysel farklılıkları göz ardı ettiği ve bazen erkeklere karşı haksız genellemeler yaptığı veya özel ayrıcalıklar talep ettiği şeklinde eleştiriler yöneltilebilir (Levin, 1987).

Liberteryen feministler bu eleştirilere çeşitli argümanlarla yanıt verirler. Feminist eleştirilere karşı devlet müdahalesinin iyi niyetli olsa bile genellikle amaçlanmayan olumsuz sonuçlar doğurduğunu (bürokrasi, bağımlılık, piyasa bozulmaları) ve tarihsel olarak kadınları kısıtlamak için kullanıldığını vurgularlar. Devletin koruyucu yasalarının kadınları nasıl ikinci sınıf vatandaş konumuna ittiğini örnek gösterirler (Presley, 2015). Piyasanın mükemmel olmadığını kabul etmekle birlikte rekabetin ayrımcı davranışları maliyetli hale getirerek azalttığını ve kadınlara ekonomik ilerleme için devlet kontrolündeki sistemlerden daha fazla fırsat sunduğunu savunurlar (Conway, 2000, s. 56-57; Rugy, 2019). Yapısal sorunların çözümünün daha fazla devlet kontrolüyle değil, bireysel özgürlüklerin genişletilmesi, gönüllü işbirliği, sivil toplumun güçlenmesi ve kültürel değişimin teşvik edilmesiyle mümkün olacağını belirtirler (Presley, 2015). Liberteryen eleştirilere yanıt olarak ise kadınların tarihsel olarak ve günümüzde devlet eliyle veya toplumsal normlar aracılığıyla maruz kaldığı spesifik baskı ve ayrımcılık biçimlerini (üreme haklarına müdahale, mülkiyet haklarındaki kısıtlamalar, belirli mesleklere erişim engelleri gibi) görmezden gelmenin liberteryen ilkelerle çelişeceğini düşünürler. Feminizmin liberteryen ilkelerin kadınların yaşamlarındaki somut etkilerini analiz etmek ve kadınların özgürleşmesi-

ni engelleyen spesifik zorlayıcı yapıları (özellikle devleti) hedef almak için gerekli analitik bir araç sunduğunu belirtirler. Amaçlarının kadınlara özel ayrıcalıklar tanımak değil, tüm bireyler için geçerli olan özgürlük ve öz-sahiplik ilkelerinin kadınlar için de tutarlı bir şekilde uygulanmasını sağlamak olduğunu vurgularlar. Bu bağlamda, liberteryenizm ve feminizmi birbirini tamamlayan felsefeler olarak görürler.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Liberteryen feminizm, kadınların özgürleşmesini devlet müdahalesinden bağımsız, bireysel haklar ve gönüllülük temelinde savunur. Feminist düşünce içinde liberal feminizme yakın durur, ancak pozitif hak taleplerini reddetmesi ve devletin rolünü asgariye indirmesiyle ayrışır. Radikal feminizmin patriyarka vurgusunu tek boyutlu bulur, sosyalist feminizmin kapitalizm eleştirisini ise kadınların özgürleşmesine engel olarak görür. McElroy'un yazılarında görüldüğü gibi, öz-sahiplik, gönüllülük ve devlet karşıtlığı ilkeleri bireyci feminizmin merkezindedir. Liberteryen feministler feminist mücadelenin devlet aracılığıyla değil, devlete rağmen yürütülmesi gerektiğini öne sürerler.

Liberteryen feminizm, kadınların özgürleşme mücadelesini bireysel haklar, öz-sahiplik, gönüllülük ve devlet karşıtlığı ekseninde tanımlar. Tarihsel olarak Mary Wollstonecraft'tan Suzanne LaFollette'e, Voltairine de Cleyre'den Wendy McElroy'a uzanan geniş bir düşünsel silsile içinde bireyci feminizm çizgisi, kadınların yalnızca yasal eşitlik değil, aynı zamanda tam bir özerklik talebinin teorik ve pratik ifadesi olmuştur.

Liberteryen feministler için devlet, kadınların özgürlüğünü koruyan değil, çoğu zaman sınırlayan bir mekanizma olarak görünür. Koruyucu yasalar, kota uygulamaları ya da sansür girişimleri, kısa vadede eşitlik iddiası taşısa da uzun vadede kadınların bireysel iradelerini zayıflatan paternalist müdahaleler olarak değerlendirilir. Buna karşılık, özgürlükçü feminizm kadınların kendi seçimlerinin sorumluluğunu üstlenerek ve gönüllü ilişkiler yoluyla toplumsal dönüşüme katkıda bulunmalarını savunur.

Liberteryen feminizmin çağdaş temsilcileri farklı yönleriyle bu akımın güncel tartışmalarına katkı sunmaktadır. Kimileri seks-pozitif feminizm, kimileri hakkaniyet feminizmi, kimileri de kültürel eleştiri üzerinden ilerlese de ortak payda, kadınların kendi bedenleri ve hayatları üzerinde nihai karar verici olmaları gerektiği anlayışıdır.

Liberteryen feminizm, kadınların özgürleşmesini devlet müdahalesinden bağımsız, bireysel haklar ve gönüllülük temelinde savunur.

Liberteryen feministler için devlet, kadınların özgürlüğünü koruyan değil, çoğu zaman sınırlayan bir mekanizma olarak görünür. Korumayıcı yasalar, kota uygulamaları ya da sansür girişimleri, kısa vadede eşitlik iddiası taşısa da uzun vadede kadınların bireysel iradelerini zayıflatan paternalist müdahaleler olarak değerlendirilir.

Diğer feminist akımlarla karşılaştırıldığında liberteryen feminizm, devlete duyulan güven yerine bireylere duyulan güveni merkeze almasıyla ayrışır. Liberal feminizmin devlet aracılığını belli noktalarda kabul etme eğilimine, radikal feminizmin patriyarka karşıtı yapısal dönüşüm talebine veya sosyalist feminizmin kapitalizm eleştirisine kıyasla, liberteryen feminizm özgürlüğü devletin dışında ve bireyin kendi alanında arar. Bu yönüyle hem feminist kuram içinde hem de siyaset felsefesi literatüründe tartışmalı ama zenginleştirici bir perspektif sunar.

Sonuç olarak, liberteryen feminizm kadın özgürlüğünü devlete rağmen savunan, bireysel özerkliği merkeze koyan ve toplumsal değişimi gönüllülük üzerinden arayan bir feminist akımdır. Feminist düşüncenin çeşitliliği içinde bu çizgi, bireyin mutlak değeri ve iradesi vurgusuyla öne çıkar. Kadınların kurtuluşunu devletçi çözümlerde değil, kendi özgür seçimlerinde araması, liberteryen feminizmin en ayırt edici ve güncel katkısıdır.

KAYNAKÇA

- Baehr, A. R. (2020). *Liberal feminism*. Stanford Felsefe Ansiklopedisi.
<https://plato.stanford.edu/entries/feminism-liberal/>
- Barry, N. P. (1987). *On classical liberalism and libertarianism*. Palgrave Macmillan.
<https://doi.org/10.1007/978-1-349-18727-0>
- Becchio, G. (2019). *A history of feminist and gender economics*. Routledge.
- Berlin, I. (2007). İki özgürlük kavramı [Two concepts of liberty]. *Liberal Düşünce*, 12(45), 59–72.
- Block, W. (2021). İlliberal liberteriyenler: Neden liberteriyenizm liberal bir görüş değildir ve bu iyi bir şeydir. *Liberal Düşünce Dergisi*, 26(104), 209–250.
- Boaz, D. (2015, 20 Nisan). *Libertarians and the struggle for women's rights*. Cato Institute. <https://www.cato.org/commentary/libertarians-struggle-womens-rights>
- Brennan, J. (2015). *Liberteriyenizm: Herkesin bilmesi gerekenler* (A. Yayla, Çev.). Liberte Yayınları.
- Brown, E. N. (2015, 25 Mart). *Carceral feminism and the libertarian alternative*.
<https://www.libertarianism.org/columns/carceral-feminism-libertarian-alternative>
- Brown, E. N. (2019, 8 Ocak). *Feminism does not demand collectivism*.
<https://www.libertarianism.org/columns/feminism-does-not-demand-collectivism>
- Brown, E. N. (2020, 11 Mart). *Reclaiming feminism for liberty*.
<https://www.libertarianism.org/columns/reclaiming-feminism-liberty>
- Brownmiller, S. (1975). *Against our will: Men, women and rape*. Simon and Schuster.
- Conway, D. (2000). *Serbest piyasa feminizmi*. Liberte Yayınları.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>

- Davies, S. (1987). *Libertarian feminism in Britain, 1860–1910* (Libertarian Alliance Pamphlet No. 7). Libertarian Alliance.
- Dworkin, A. (1981). *Pornography: Men possessing women*. Perigee Books.
- Güneş, F. (2017). Feminist kuramda ataerki tartışmaları üzerine eleştirel bir inceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 245–256.
- Hamowy, D. (2008). *Encyclopedia of libertarianism*. Sage Publications.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi ideolojiler: Bir giriş* (M. Tanrıöver, Çev.). Adres Yayınları.
- Hirschmann, N. J. (2002). *The subject of liberty: Toward a feminist theory of freedom*. Princeton University Press.
- Hurley, J. A. (2001). Introduction. In J. A. Hurley (Ed.), *Feminism: Opposing viewpoints* (ss. 12-15). Greenhaven Press.
- Johnson, C. W., & Long, R. T. (2005, 1 Mayıs). *Libertarian feminism: Can this marriage be saved?*
<https://charleswjohnson.name/essays/libertarian-feminism/>
- Kırlı, Ö. (2015). *Liberteryenizm*. Orient Yayınları. (Liberte Yayınları, 2. bs., 2023).
- La Follette, S. (1972). *Concerning women*. Arno Press. (İlk baskı: 1926).
- LPedia. (n.d.). *Sharon Presley*. https://lpedia.org/wiki/Sharon_Presley
- Mack, E. (2023). *Liberteryenizm*. Liberte Yayınları.
- MacKinnon, C. A. (1987). *Feminism unmodified: Discourses on life and law*. Harvard University Press.
- Marsh, M. S. (1981). *Anarchist women, 1870–1920*. Temple University Press.
- McElroy, W. (1991). The roots of individualist feminism in 19th-century America. In W. McElroy (Ed.), *Freedom, feminism, and the state* (pp. 3–26). Independent Institute.
- McElroy, W. (1991a). Abortion in the individualist tradition. In W. McElroy (Ed.), *Freedom, feminism, and the state* (pp. 145–152). Independent Institute.
- McElroy, W. (2002). Affirmative action: Institutionalized inequality. İçinde W. McElroy (Ed.), *Liberty for women: Freedom and feminism in the 21st century* (ss. 179-193). Independent Institute.

- McElroy, W. (2008a). *Banning pornography harms women*.
<https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.118>
- McElroy, W. (2008b). *The difference of individualist feminism*.
<https://www.wendymcelroy.com/plugins/content/content.php?content.116>
- McElroy, W. (2012). *The art of being free: Politics versus the everyman and woman*. Laissez Faire Books.
- McElroy, W. (2016). *Rape culture hysteria: Fixing the damage done to men and women*. Vulgus Press.
- Munro, E. (2013). Feminism: A fourth wave? *Political Insight*, 4(2), 22–25.
<https://doi.org/10.1111/2041-9066.12021>
- Novak, M. (2015a, 11 Şubat). *Gender hierarchy during the Progressive Era: Thoughts and practices*. <https://www.libertarianism.org/columns/gender-hierarchy-during-progressive-era-thoughts-practices>
- Novak, M. (2015b, 6 Ağustos). *Libertarian feminism as a bifocal (analytical) lens*. Libertarianism.org. <https://www.libertarianism.org/columns/libertarian-feminism-bifocal-analytical-lens>
- Novak, M. (2015c, 16 Haziran). *Gender identity and libertarianism*. Center for a Stateless Society. <https://c4ss.org/content/38269>
- Özbey, A. U., & Bardakçı, A. (2019). Women in public and private spheres in the context of modern feminist theories from ancient civilizations to the present. *OPUS International Journal of Society Researches*, 14(20), 1789–1818. <https://doi.org/10.26466/opus.596196>
- Paglia, C. (1994). *Cinsel kimlikler: Nefertiti'den Emily Dickinson'a sanatta ve edebiyatta dekadans* (S. Kural, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Paglia, C. (2014). Are men obsolete? In H. Rosin, M. Dowd, C. Moran, & C. Paglia, *Are men obsolete?* (pp. 33–41). House of Anansi Press.
- Paglia, C. (2018a, 13 Mart). *Feminist Camille Paglia: Modern feminism is a fraud* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ANpt0q1Gjbk>
- Paglia, C. (2018b). *Free women, free men: Sex, gender, feminism* [E-kitap]. Canongate Books.
<https://canongate.co.uk/>

Presley, S. (2013). *Review of Freedom Feminism: Its surprising history and why it matters today*, by C. H. Sommers. *Association of Libertarian Feminists*.

<https://web.archive.org/web/20160604004153/http://alf.org/bookreviews.php>

Presley, S. (2015, 18 Kasım). *How is libertarian feminism different from other feminisms?*

<https://www.libertarianism.org/columns/how-is-libertarian-feminism-different-other-feminisms>

Presley, S. (2016, 6 Ekim). A review of *Rape culture hysteria: Fixing the damage done to men and women* by Wendy McElroy. <https://www.libertarianism.org/columns/review-rape-culture-hysteria-fixing-damage-done-men-women-wendy-mcelroy>

Presley, S., & Kinsky, L. (1991). Government is women's enemy. In W. McElroy (Ed.), *Freedom, feminism, and the state* (2nd ed., pp. 77–86). Holmes & Meier Publishers.

Presley, S., & Sartwell, C. (Eds.). (2005). *Exquisite rebel: Essays of Voltairine de Cleyre—Feminist, anarchist, genius*. State University of New York Press.

Reisenwitz, C. (2013a, 19 Kasım). *What libertarianism can learn from sex-positive feminism*. Center for a Stateless Society. <https://c4ss.org/content/22623>

Reisenwitz, C. (2013b, 8 Eylül). *Why gender roles are unlibertarian*. Center for a Stateless Society. <https://c4ss.org/content/21289>

Reisenwitz, C. (2022, Bahar). Why libertarians should care about the war on sex. *LP News*. <https://lp.org/why-libertarians-should-care-about-the-war-on-sex/>

Rugy, V. de. (2019). Does capitalism help women? *Cato Policy Report*, 41(6), 10–11.

Sommers, C. H. (1994). *Who stole feminism? How women have betrayed women*. Simon&Schuster.

Tarhan, B., & Yaman, S. (2021). *Liberteryenizmin felsefi temelleri*. Liberus.

Taylor, J. K. (1992). *Reclaiming the mainstream: Individualist feminism re-discovered*. Prometheus Books.

Taylor, J. K. (1999). *Sexual harassment: A non-adversarial approach*. New York University Press.

Van der Vossen, B., & Christmas, B. (2024). *Libertarianism*. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2024 Edition). Stanford University.

<https://plato.stanford.edu/archives/win2024/entries/libertarianism/>

Weiss, M., & Young, C. (1996, 19 Haziran). *Feminist jurisprudence: Equal rights or neo-paternalism?* Cato Institute Policy Analysis No. 256.

<https://www.cato.org/policy-analysis/feminist-jurisprudence-equal-rights-or-neo-paternalism>

Young, C. (2020, 4 Haziran). *How to build a gender equality movement*. Arc Digital.

<https://medium.com/arc-digital/how-to-build-a-gender-equality-movement-25d26dee4500>

Zwolinski, M., & Tomasi, J. (2023). *The individualists: Radicals, reactionaries, and the struggle for the soul of libertarianism*. Princeton University Press.

LİBERAL PERSPEKTİF ANALİZ

Sayı: 31 • Ekim 2025

LİBERTERYEN FEMİNİZM: BİREYSEL ÖZGÜRLÜK VE KADIN HAKLARI ÜZERİNE BİR ANALİZ

Gözde Ergözen Ayaroğlu

Çankaya Mahallesi Atatürk Bulvarı No: 160 D: 10, Çankaya, Ankara

(312) 213 24 00

www.oad.org.tr

info@oad.org.tr

[ozgurlukarastirmalari](https://www.facebook.com/ozgurlukarastirmalari)

[ozgurlukar](https://twitter.com/ozgurlukar)